

קרן פנסיה ציבורית יכולה לפלס דרך חדשה

ברברה סבירסקי, מרכז אדוה

הדיון הנוכחי בגובה דמי הניהול שגובות חברות הביטוח המנהלות את קרנות הפנסיה החדשות מהווה הזדמנות להעלות חלופה למצב הקיים: קרן פנסיה ציבורית.

כדי להסביר את הרקע להצעה זאת אתמקד בקרנות הפנסיה. כידוע, דמי הניהול המירביים עומדים על 6% מההפרשות של העובדים והמעסיקים לקרנות הפנסיה ו-0.5% מהצבירה. איגודים מקצועיים חזקים ומעסיקים גדולים יכולים לעמוד על המקח ולקבל דמי ניהול מופחתים לחבריהם, אולם עובדים בלתי מאוגדים חסרים את כוח המיקוח הנחוץ ומשלמים דמי ניהול מלאים.

אל דמי הניהול הנגבים כיום מהחיסכון הפנסיוני יש להוסיף 0.25% עבור ייעוץ פנסיוני על-ידי הבנקים, זאת במידה והעובד נאות להצעת הבנק לקבל ייעוץ "ללא תשלום". חלקו של הבנק בעסקה בא על חשבון העובד: אם לפני קבלת הייעוץ שילמו העובדים דמי ניהול מופחתים בשיעור 0.25% מהצבירה, אחרי קבלת הייעוץ הבנקאי הם ישלמו את העמלה המירבית - 0.5%.

סכום נוסף שאינו מהווה חלק מדמי הניהול המפורסמים ברבים הוא זה הנגבה עבור עמלת ניהול חיצונית, אותה משלמת חברת הביטוח עבור שירותי ניהול שהיא רוכשת ממנהלי השקעות חיצוניים. תשלום זה אינו מנוכה מן ההפרשות החודשיות אלא מנכסי קופת הפנסיה. בדיקה של מרכז אדוה גילתה שבשנת 2008, הסכום שנגבה עבור עמלה חיצונית על-ידי שתי קרנות הפנסיה החדשות הגדולות ביותר – מבטחים ומקפת – היווה 0.12% ו-0.13% מהצבירה, בהתאמה. סכומים אלה גדלים בהתמדה.

לפי אותה הבדיקה של מרכז אדוה, בשנת 2009 דמי הניהול הניבו לקרנות הפנסיה רווחים גבוהים מאוד: 25% בממוצע עבור כלל הגופים המנהלים את קרנות הפניה החדשות והכלליות, 36% עבור חברת מנורה מבטחים ו-20% עבור חברת מגדל מקפת. הכנסותיהן של חברות הביטוח מדמי ניהול הולכות וגדלות עם הגידול במספר המבוטחים. אלה רווחים שמובטחים מראש והם אינם מושפעים כלל מרווחים או הפסדים של ההשקעות בשוק ההון.

אגף שוק ההון במשרד האוצר מתנגד לכל חוק או הסדר שיפחית את דמי הניהול. אנשיו טוענים שהרווחים הגדולים מדמי ניהול מהם נהנות חברות הביטוח הגדולות אינם מאפיינים את החברות האחרות, שהן קטנות יותר ממבטחים ומקפת. לדידם של אנשי האוצר, יש להשאיר את דמי הניהול בגובהם הנוכחי כדי לאפשר רווחים גם לחברות הקטנות. מדוע חייבים חברות קטנות בתחום קרנות הפנסיה? התשובה היא: כדי שתהיה תחרות, שהיא ידוע שתחרות נחוצה כדי להוריד מחירים.

כך, על פי משרד האוצר, חברות הביטוח יתחרו אלה באלה על לקוחות באמצעות הצעת דמי ניהול נמוכים. יפה. אלא שכדי לאפשר זאת, יש צורך לקבוע דמי ניהול גבוהים. נשמע היגיוני?

מן הראוי להציג חלופה, שגם תעודד תחרות בענף הפנסיה וגם תוביל להורדת דמי הניהול: הקמת קרן פנסיה ציבורית, ללא מטרת רווח, בתמורה לדמי ניהול נמוכים, כדוגמת חברת "עתידים" המנהלת את קרנות הפנסיה הוותיקות או כדוגמת המוסד לביטוח לאומי. קרן פנסיה ציבורית ראוי שתרכיב ועדת השקעות גם מאנשי כלכלה וגם מנציגי ציבור העובדים והעובדות. יתכן וקרן ציבורית תוכל גם לשנות את משטר ההשקעות של כספי החוסכים והחוסכות, כדי שאלה לא יושמו על קרן הצבי אלא ינותבו לפיתוח הארץ וליצירת משרות חדשות.

הצעת החוק של חברי הכנסת חיים כץ, שלי יחימוביץ, אילן גילאון ואמנון כהן, המגבילה את דמי הניהול בקופות הגמל ובקרנות הפנסיה, היא הצעה ראוייה, שכן היא תמנע את הפגיעה הגדולה בחסכונות המבוטחים הנובעת מדמי הניהול הגבוהים שגובות היום חברות הביטוח. הצעת החוק מעלה שוב על סדר היום את גובה דמי הניהול ואת גורל ההשקעות של כספי הפנסיה הנמצאים זה זמן על סדר היום הציבורי (עיינו ערך "תספורת").

עם זאת, הגיע הזמן לדון בחלופה ארוכת טווח: להקים חברה ציבורית שתפלוס את הדרך להסדרי פנסיה נאותים יותר מאלה הנהוגים אצלנו היום.

ברברה סבירסקי
מנהלת מרכז אדוה